12.5.2022

Vaikutusarvio oikeus oppia hankekokonaisuuksien päätymisen aiheuttamista vaikutuksista varhaiskasvatukselle, perusopetukselle ja ammatilliselle koulutukselle

Hallitus on jakanut hallituskautensa aikana tulevaisuusinvestointina määräaikaista laatu- ja tasa-arvorahoitusta varhaiskasvatukseen 152,5 miljoonaa euroa ja perusopetukseen 235 miljoonaa euroa Oikeus oppia -hankekokonaisuuden kautta. Ammatilliseen koulutukseen rahoitusta on kohdennettu 270 miljoonaa euroa oikeus osata -hankkeen kautta.

Varahaiskasvatus, esi- ja perusopetus

Perusopetuksessa vuosittainen määräraha on ollut 75–85 miljoonaa vuosina 2020–2022. **Perusopetuksessa summa on vastannut vuonna 2022 laskennallisesti yli 1400 opettajan palkkakustannuksia**.

Lisäksi perusopetukseen on kohdennettu vuonna 2020 koronatukia 70 miljoonaa euroa ja 40 miljoonaa euroa vuonna 2021 yhdessä varhaiskasvatuksen kanssa. Varhaiskasvatuksessa oikeus oppia rahoja on jaettu takapainotteisesti. Ensimmäisenä vuonna rahaa oli jaossa 32,5 miljoonaa euroa summan noustessa portaittain 70 miljoonaan euroon vuonna 2022.

Koronarahoilla on yhdessä oikeus oppia kokonaisuuden kanssa perusopetuksessa pystytty tarttumaan poikkeusajan tuomaan oppimisvajeen kasvuun palkkaamalla erityisopettajia ja erityisluokanopettajia. Kokonaisuudessaan rahoitus vastaa noin 2300 opettajan palkkakustannuksia Oppimisvajeen paikkaamiseksi tarkoitetun rahoituksen jatkosta päätetään toukokuun lisätalousarviossa.

Rahoitusta on lisäksi käytetty ryhmien pienentämiseen ja tuen vahvistamiseen sekä osittain opettajien osaamisen vahvistamiseen ja hankekoordinaation parantamiseen. Valtaosaltaan summa on käytetty opettajien palkkaamiseen. Perusopetuksessa rahoitus on mahdollistanut mm. resurssi- ja erityisopettajien palkkaamisen ja ryhmien jakamisen jakotuntien avulla.

Varhaiskasvatuksessa näitä toimenpiteitä on voitu toteuttaa vain paikoin kesken toimintakauden opettajapulan ja olemassa olevien tilojen niukkuuden vuoksi. Lapsiryhmien pienentäminen ei käytännössä ole myöskään toteutunut siksi, että suhdelukujen toteutumisen tarkastelu tehdään päiväkotitasolla eikä lapsiryhmätasolla

Varhaiskasvatuksessa 70 miljoonan euron määrärahalla pystyttäisiin parhaimmillaan palkkaamaan noin 1600 varhaiskasvatuksen opettajaa. Pula varhaiskasvatuksen opettajista on jatkunut jo pitkään ja OAJ pitää valitettavana, että hankerahoituksen sijaan ei kohdennettu lisärahoitusta alan koulutuksen aloituspaikkamäärän kasvattamiseen.

Rahoituksen loppumisen vaikutukset

Laatu- ja tasa-arvorahoituksen päättymisellä on merkittävät vaikutukset perusopetuksen ja varhaiskasvatuksen rahoituspohjaan, sillä kyse on monelta osin etenkin perusopetuksessa vakiintuneesta rahoituksesta. Rahoituksen päättyminen johtaa väistämättä ryhmien kasvattamiseen ja ryhmien yhdistämiseen. Tällä on vaikutuksensa lasten ja nuorten

kaverisuhteisiin, turvallisten aikuiskontaktien vähentymiseen ja mahdollisuuteen vastata lasten tuen tarpeisiin.

Opettajilla määräaikaisen rahoituksen loppuminen johtaa määräaikaisten virka- ja työsuhteiden päättymiseen. Rahoituksen lyhytjänteisyyden vuoksi määräaikaisuuksia on voitu tehdä enintään vuodeksi kerrallaan. Pitkäaikaisempi luotettava rahoitus mahdollistaisi pidempiaikaisia sijaisuuksia jolla, pystyttäisiin torjumaan myös määräaikaisten opettajien kesätyöttömyyttä.

Laatu ja tasa-arvorahoituksen tavoitteena on vähentää kuntien ja alueiden erilaistumiskehitystä. Hankerahoja eivät kuitenkaan hae kaikki kunnat tasaisesti, mikä voi siksi entisestään kasvattaa rahoitusepätasapainoa kuntien välillä. Koronarahoituksen loppumisella on vastaavia vaikutuksia.

Ammatillinen koulutus

Ammatilliselle koulutukselle on myönnetty vuosittain 70–80 miljoonaa euroa vuosina 2020–2022 tulevaisuusinvestointina. Rahoituksen tarkoituksena on ollut opettajavajeen paikkaaminen. Koulutuksen järjestäjät ovat palkanneet määräaikaisella rahoituksella sekä opettajia että ohjaajia, pääsääntöisesti määräaikaisilla sopimuksilla. Vuosittainen 80 miljoonan euron määräraha vastaa noin 1000 ammatillisen opettajan palkkakustannuksia.

Hallitus päätti vahvistaa ammatillisen koulutuksen rahoitusta pysyvällä 50 miljoonan euron rahoituksella vuodesta 2023 lähtien. Koska määräaikainen hankeraha on ollut kuitenkin 20–30 miljoonaa euroa suurempi, on odotettavissa, että **määräaikaisen rahoituksen poistuminen johtaa noin 400 opettajan määräaikaisen palvelussuhteen päättymiseen.**

Suomen ammattiin opiskelevien liiton SAKKI ry:n vuoden 2022 Amisbarometrissa selvitettiin laajasti ammatillisen koulutuksen kokonaiskuvaa Suomessa. Vastaajista 28 prosenttia arvioi, että omaan opiskelualaan liittyvää opettajan pitämää opetusta voisi olla hieman tai selvästi nykyistä enemmän, kun taas yli puolet (64%) vastaajista oli tyytyväisiä nykyiseen määrään. 32 prosenttia koki tarvitsevansa enemmän tukea opiskeluunsa (vuonna 2019 tukea koki tarvitsevan 24% vastaajista)

Määrärahatason lasku vaikuttaa ammatillisessa koulutuksessa väistämättä koulutuksen laatuun. Opettajamäärän vähentyminen jo ennestään vajaasta määrästä näkyy erityisesti heikosti pärjäävien opiskelijoiden tuen kaventumisena ja opetuksen vähentymisenä entisestään.

Lukio

Lukiolle ei ole kohdennettu merkittäviä määriä laatu- ja tasa-arvorahoitusta tällä hallituskaudella. Sen sijaan lukion rahoitusta nakertaa vuonna 2013 säädetty rahoitusleikkuri, minkä takia kuntien vastuut lukiokoulutuksen järjestämisestä ovat normaalia korkeammat.

Rahoitusleikkurin takia lukioissa on jouduttu karsimaan valinnaisuudesta, tarjoamaan kursseja ilman kokoaikaista opetusta ja kasvattamaan ryhmiä paikoin yli 40 opiskelijan ryhmiin.